

ความหมาย ประโยชน์ และประวัติความเป็นมาของวารสาร

ความหมายของคำว่า วารสาร

วารสารคืออะไร ? ในการจะหาคำตอบอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปนั้นเป็นการยาก มีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากมาย ซึ่งมีพื้นฐานคล้าย ๆ กันแทบทั้งสิ้น บางคำจำกัดความแตกต่างกันเพียงรายละเอียดเล็กน้อยเท่านั้น เช่น

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน กล่าวถึงความหมายของวารสารไว้ใน A.L.A. Glossary of Library Terms ว่าเป็น "สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นตอน ๆ ติดต่อกันในช่วงเวลาสม่ำเสมอ และตั้งใจจะออกต่อไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด"¹

จาก The World Book Encyclopedia มีข้อความกล่าวว่า "วารสารคือสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในช่วงเวลาสม่ำเสมอซึ่งมักจะมากกว่า 1 วัน"²

Collier's Encyclopedia ให้ความหมายกว้าง ๆ ว่า วารสารคือ สิ่งพิมพ์ใด ๆ ที่ออกในช่วงเวลามากหรือน้อยไม่รวมถึงหนังสือพิมพ์ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ รายงานการประชุม และรายงานขององค์การต่าง ๆ สมุดรายชื่อ และทำเนียบนาม และหนังสือ หรือจุลสาร แต่รวมถึงนิตยสาร บทวิจารณ์ และวารสารทางวิชาการ³

แฟรงค์ ลูเธอร์ มอทท์ (Frank Luther Mott) กล่าวไว้ใน "Periodicals" ใน Encyclopedia Americana ว่า "วารสาร, สิ่งพิมพ์เข้าสู่ (Serials) ยกเว้น

¹ E.H. Thompson, A.L.A. Glossary of Library Terms, (Chicago: American Library Association, 1949), p. 233.

² "Periodicals," The World Book Encyclopedia, XV(1971), 256.

³ F.L.M. "Periodicals," Collier's Encyclopedia, XV(1961), 185.

หนังสือพิมพ์ คือสิ่งพิมพ์ที่ออกในช่วงเวลาสม่ำเสมอ อาจออกบ่อย ๆ เป็นรายครึ่งสัปดาห์ (semi - weekly) หรือนานถึงรายครึ่งปี (semiannually)"⁴

คำจำกัดความของวารสารจากบทความ "Current Serial Records-an Experiment" เบลลา อี. แซชท์แมน (Bella E. Shachtman) กล่าวว่า "คำว่าวารสารตามความหมายกว้าง ๆ แล้ว รวมถึงสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เป็นตอน ๆ ซึ่งยังไม่สมบูรณ์ เช่น วารสาร, หนังสือรายปี หนังสือรายสองปี และแม้แต่สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นตอน ๆ ที่ไม่สมบูรณ์อื่น ๆ ก็เรียกว่า เป็นวารสาร"⁵

เมื่อพิจารณาคำจำกัดความจากความเห็นของหลายบุคคลที่กล่าว และบุคคลอื่น ๆ พอลจะสรุปคำจำกัดความของวารสารและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ได้ ดังนี้

วารสารคือสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่โดยมีชื่อของสิ่งพิมพ์เป็นชื่อเรียกแน่นอน และแจ้งกำหนดเวลาพิมพ์ไว้ เช่น รายสัปดาห์ รายักษ์ รายเดือน รายสองเดือน และรายอื่น ๆ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์เรื่องต่าง ๆ รวมอยู่ในเล่มเดียวกัน เขียนโดยผู้เขียนหลายคน อาจเป็นเรื่องในแนววิชาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ เรื่องจะจบในฉบับหรือต่อเนื่องกันจบในหลายฉบับก็ได้ รูปเล่มของวารสารชื่อหนึ่ง ๆ มักจะเป็นแบบเดียวกัน แม้จะไม่ตลอดไปที่ชั่วระยะหนึ่ง และจะให้เลขที่ ของปีที่ หรือฉบับ หรือวัน เดือน ปี ประจำเล่มไว้ด้วย โดยเลขที่ดังกล่าวจะต่อเนื่องกันกับเล่มที่ตีพิมพ์มาแล้ว หรือที่จะตีพิมพ์ต่อไป

ในภาษาอังกฤษ มีคำที่ใช้เรียกวารสารอยู่หลายคำด้วยกัน เช่น Bulletin, Journal, Magazine ฯลฯ ซึ่งแต่ละคำมีความหมายแตกต่างกัน จึงควรทำความเข้าใจความหมายย่อ ๆ ที่แสดงถึงลักษณะของแต่ละชื่อวารสารดังต่อไปนี้ คือ

⁴ Frank Luther Mott, "Periodicals", Encyclopedia Americana, XXI (1971), 591.

⁵ Bella E. Shachtman, "Current Serial Records-an Experiment," College and Research Libraries, XIV (July, 1953), 240.

1. Abstract Journal, Abstract Periodical (วารสารสาระสังเขป) คือวารสารที่ยอบทความที่เป็นปัจจุบันจากหนังสือ จุลสาร และวารสารต่าง ๆ⁶ เช่น วารสาร Library and Information Science Abstract.

2. Annals, Annual (วารสารรายปี) คือสิ่งพิมพ์ที่ออกปีละ 1 ครั้ง เป็นรายงานกิจการในรอบปีของหน่วยงานของรัฐบาล สมาคม องค์กร หรือสถาบัน หรือเป็นวารสารรายงานพัฒนาการทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่งของสมาคมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการสาขานั้น หรือบันทึกเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไปในรอบปี⁷ เช่น The World Almanac and Book of Facts เป็นต้น

3. Bulletin (หนังสือประกาศ) คือวารสารที่มีกำหนดแน่นอน จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐบาล สมาคม หรือสถาบัน มักมีเลขประจำฉบับประกอบ⁸ เช่น A.L.A. Bulletin ซึ่งนักวิจัยมักใช้ประกอบการค้นคว้าด้านบรรณารักษศาสตร์

4. Gazette (รัฐสาร, ราชกิจจานุเบกษา) เป็นวารสารทางราชการ แจ้งข่าวการประชุมของรัฐสภา ตีพิมพ์พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด กฎหมายต่าง ๆ⁹ และเรื่องทั่ว ๆ ไปที่จะแจ้งให้ประชาชนทราบ เช่น Ministry of Labour Gazette

5. Journal (วารสารวิชาการ) เป็นวารสารที่เสนอผลการค้นคว้าและวิชาการของสมาคม หรือบุคคลคณะหนึ่งคณะใด¹⁰ หรือเป็นบันทึกการประชุมทางวิชาการ หรือราย

⁶Thompson, op.cit., p. 1

⁷Ibid., p. 5.

⁸Ibid., p. 5.

⁹พระอักษร เรื่องจัดการเล่าเรียนของชาวสยามกับคำถวายในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ และศัพท์บัญญัติวิชาบรรณารักษศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2499), หน้า 98.

¹⁰เปลื้อง ณ นคร วิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3.; ไทยวัฒนาพานิช, 2507), หน้า 245.

งานการประชุมทางวิชาการของสมาคมทางวิชาการหรือบัณฑิตกประจำวันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมหาชน¹¹ เช่น Journal of Documentation

6. Magazine (นิตยสาร) เป็นวารสารสำหรับผู้อ่านทั่วไป มีบทความเรื่องต่าง ๆ เขียนโดยผู้แต่งหลายคน ส่วนมากเป็นเรื่องอ่านเล่น นวนิยาย และคำประพันธ์ ความหมายเดิมของนิตยสาร คือสิ่งเขปขาวและเรื่องเบ็ดเตล็ดจากหนังสือพิมพ์¹² นิตยสารไม่มีเรื่องราวของสมาคม และพิมพ์ขึ้นเพื่อความบันเทิง¹³ ตัวอย่างนิตยสาร เช่น Asia Magazine

7. Periodical (วารสาร) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีชื่อเรียกเฉพาะเจาะจง ออกต่อเนื่องกันเป็นฉบับหรือเป็นตอนตามเวลาที่กำหนด และตั้งใจจะพิมพ์ออกโดยไม่มีที่สิ้นสุด แต่ละฉบับประกอบด้วยบทความหลายบทความที่เขียนโดยผู้แต่งหลายคน¹⁴ ตัวอย่างวารสารประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องมีคำว่า Periodical อยู่ด้วย เช่น National Geographic เป็นต้น

ถึงแม้คำว่า Journal, Magazine และ Periodical โดยทั่วไปแล้วจะใช้แทนกันได้¹⁵ แต่ปัจจุบันมีการใช้คำทั้งสามแยกตามความหมายของแต่ละคำออกโดยแจ้งชัด เช่น แมรี คันแคน คาร์เตอร์ (Mary Duncan Carter) แนะนำไว้ในหนังสือ Building Library Collections ว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ อาจบอกรับวารสาร

¹¹Thompson, op.cit., p. 77.

¹²Jean Key Gates, Guide to the Use of Books and Libraries (New York: McGraw-Hill, 1962), p. 87.

¹³D.E. Davinson, The Periodicals Collection: Its Purpose and Uses in Libraries (London: Andre Deutsch, 1969), p. 37.

¹⁴Thompson, op.cit., p. 99.

¹⁵Gates, loc.cit.

เป็นจำนวนถึงหมื่นรายการ ส่วนใหญ่ควรเป็นประเภทวารสารวิชาการ (Journal) มากกว่าเป็นนิตยสาร (Magazine) ¹⁶

8. Proceedings (บันทึกประชุม) เป็นสิ่งพิมพ์บันทึกเรื่องราวและผลการศึกษาค้นคว้าที่สมาชิกทางวิชาการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เสนอในวาระการประชุมของสมาคม หรือของหน่วยงานนั้น ๆ มักรวมทั้งสาระสังเขป หรือรายงานของการประชุม¹⁷ เช่น Proceeding of the Royal Society

9. Review (วารสารวิจารณ์, ปรีทัศน์) เป็นวารสารที่ตีพิมพ์บทความวิจารณ์ต่าง ๆ และบทวิจารณ์หนังสือใหม่เป็นส่วนใหญ่¹⁸ เช่น Business Review

10. Serial (สิ่งพิมพ์เข้าสู่ชุด) คือสิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกัน ตามปกติมักออกตามเวลาสม่ำเสมอ และตั้งใจจะพิมพ์ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งพิมพ์เข้าสู่ชุด รวมถึงวารสารรายปี และบันทึกความจำ (memoirs) เอกสารการประชุมทางวิชาการ และรายงานการประชุมทางวิชาการของสมาคม¹⁹

11. Transactions (รายงานการประชุม) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์รายงานการประชุมและสาระสังเขปของรายงานการประชุมของสมาคมทางวิชาการ หรือเป็นบันทึกประชุม²⁰ เช่น Transactions of the Royal Entomological Society of London

ข้อแตกต่างระหว่างเอกสารการประชุมทางวิชาการ กับรายงานการประชุมทางวิชาการ คือเอกสารการประชุมทางวิชาการเป็นเพียงบันทึกการประชุมเท่านั้น แต่รายงานการประชุมทางวิชาการเป็นบทความและสุนทรพจน์ที่เสนอต่อที่ประชุม ดังนั้น เอกสารการประชุมทางวิชาการจึงนับรวมเข้าเป็นรายงานการประชุมทางวิชาการด้วย²¹

¹⁶ Mary Duncan Carter, Building Library Collection (2d ed.; New York: Scarecrow, 1964), p. 127.

¹⁷ Thompson, op. cit., p. 117.

¹⁸ Loc. cit.

¹⁹ Thompson, op. cit., p. 124.

²⁰ Ibid., p. 142.

²¹ Loc. cit.

ความหมายของคำวารสารที่กล่าวมาทั้งหมด จากลักษณะพิเศษของแต่ละคำ จะเห็นข้อแตกต่างกันอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงวารสารโดยทั่วไป มักใช้คำ Periodical หรือ Serial ซึ่งอันที่จริงทั้งสองคำนี้จากความหมายที่กล่าวแล้วแตกต่างกัน คือ Serial เป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกัน แสดงให้เห็นว่าเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันลงติดต่อกันระหว่างฉบับ ซึ่งไม่เหมือนกับ Periodical ที่มีเนื้อหาเบ็ดเตล็ดหลาย ๆ เรื่อง²² แต่ หลุยส์ ราวน์ วิลสัน และ มอริส เอฟ ทาวเบอร์ (Louis Round Wilson and Maurice F. Tauber) กล่าวว่า มีการถกเถียงกันว่า Periodical เป็นแบบหนึ่งของ Serial²³ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศในเครือยุโรปและอเมริกา ใช้คำ Periodical หรือ Serial ในความหมายรวมของคำที่หมายถึงวารสารทุกคำ โดยประเทศในเครือยุโรปนิยมใช้คำ Periodical²⁴ มากกว่าสหรัฐอเมริกาและทวีปอเมริกาเหนือ ซึ่งมีการใช้คำว่า Serial กันอย่างกว้างขวาง²⁵ สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่นิยมใช้คำ Periodical เช่นเดียวกับยุโรป

ประเภทของวารสาร

มีผู้แบ่งประเภทของวารสารไว้หลายแบบ เช่น เจ. แฮริส เกเบิล (J. Harris Gable) แบ่งวารสารเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. วารสารที่ส่งเสริมความสนใจด้านวิชาการ

²² Davinson, op.cit., p. 35.

²³ Louis Round Wilson and Maurice F. Tauber, The University Library: the Organization, Administration and Functions of Academic Libraries. (2d ed.; New York: Columbia University Press, 1964), p.35.

²⁴ Grenfell, op.cit., p. 28

²⁵ Osborn, op.cit., p. 13.

2. วารสารที่ส่งเสริมความสนใจด้านการค้า อาชีพ หรือ สังคม
3. วารสารที่ทำขึ้นเพื่อการค้า²⁶

เดวิด เกรนเฟล (David Grenfell) แบ่งวารสารเป็น 3 ประเภทด้วย ๆ
กัน คือ

1. สิ่งพิมพ์ของสมาคมและองค์การต่าง ๆ (Publications of Societies and other Organizations) อาจหมายถึง

1.1 บันทึก (Memoirs) บันทึกประชุม (Proceedings) และรายงานการประชุม (Transactions) ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของสมาชิกของสมาคมหรือองค์การ สิ่งพิมพ์เหล่านี้บางครั้งไม่มีผู้เขียนหลายคนตามลักษณะของวารสาร ตัวอย่างวารสารชนิดนี้ เช่น Proceeding of the Royal Society

1.2 หนังสือประกาศ (Bulletins) และวารสาร (Journals) ของสมาคมและองค์การ ชื่อของสิ่งพิมพ์อาจไม่มีคำว่า Bulletin หรือ Journal รวมอยู่ก็ได้ สิ่งพิมพ์รัฐบาลโดยมากจัดอยู่ในประเภทนี้ ตัวอย่างวารสาร เช่น Library Association Record, Journal of documentation ฯลฯ วารสารเหล่านี้มีผู้เขียนบทความหลายคน ซึ่งแตกต่างจากสิ่งพิมพ์ในข้อ 1.1 คือบทความมักจะไม่ได้เกิดจากการประชุมหรือพบปะหารือกัน

2. สิ่งพิมพ์ของบริษัทการค้าหรือองค์การต่าง ๆ ตามปกติมักจัดทำขึ้นเพื่อเป็นอภิเนนทนาการหรือแจกจ่ายแก่เฉพาะลูกจ้างของบริษัท วารสารบางเล่มลงเรื่องราวใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น บางเล่มลงแต่โฆษณาสินค้า ตัวอย่างวารสารประเภทนี้ เช่น Barclay's Bank Review และ English Electric Journal เป็นต้น

3. วารสารของเอกชน (Independent Periodicals) ตรงกับวารสารทาง.

²⁶J. Harris Gable, Manual of Serials Work (Chicago: American Library Association, 1937), p. 19.

การค้าจากการแบ่งประเภทของ เกเบิ้ล ซึ่งวารสารประเภทนี้มีมากที่สุด เนื้อหาครอบคลุม ความรู้สาขาต่าง ๆ และกินความตั้งแต่วารสารทางวิชาการลงมาถึงเรื่องสั้นราคาถูก ๆ และวารสารทางเพศ และยังรวมถึงหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ทางการค้า และทางเทคนิค รวมทั้ง บทวิจารณ์สำคัญ ๆ²⁷

ดี.อี. เดวินสัน (D.E. Davinson) ได้แบ่งประเภทของวารสารตามลักษณะ เฉพาะของมัน คือ

1. แบ่งตามหัวข้อวิชากว้าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สังคม ศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น

2. แบ่งตามระยะเวลาออกวารสาร เช่น รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน เป็นต้น มีข้อแตกต่างระหว่างลักษณะของวารสารที่ออกเป็นระยะต่างกัน คือวารสารราย สัปดาห์มักประกอบด้วยข่าว และบทความต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เขียนไม่ลึกซึ้งนัก ส่วน วารสารรายเดือนและราย 3 เดือน ให้ความรู้ที่ลึกซึ้งในสาขาวิชาเฉพาะลงไปหรือวิจารณ์ งานต่าง ๆ

3. แบ่งตามลักษณะของบทความ โดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาที่ออก

4. แบ่งตามประเภทของหน่วยงานที่จัดพิมพ์ การแบ่งประเภทตามแบบนี้ ได้ เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย ประกอบด้วย

4.1 วารสารที่จัดพิมพ์โดยสมาคมทางวิชาการและวิชาชีพ มักมีบทความ เกี่ยวกับสาขาวิชาเฉพาะของตน ซึ่งบทความเหล่านี้มักได้รับการตีพิมพ์ลงเป็นหนังสือออกตาม ภายหลังจาก วารสารเหล่านี้พิมพ์ออกจำหน่ายแก่สมาชิกของสมาคม มีเนื้อหาที่แสดงถึงราย งานของสมาคม ทั้งเกี่ยวกับเอกสารประกอบการประชุมและรายงานผลการประชุม รวมทั้ง ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนของสมาคม โดยประกาศข่าวการประชุมหรือพบปะสังสรรค์ รายงาน กิจกรรมของฝ่ายปกครอง ข่าวสั้น ๆ ที่น่าสนใจ บทความ และจดหมายจากสมาชิก วารสารจำพวกนี้มักมีชื่อที่ไพเราะ Proceedings, Transactions, Memoirs หรือ

²⁷Grenfell, op.cit., pp. 1 - 3.

Journal ปนอยู่ด้วย วารสารทางราชการ และองค์การที่รวมอยู่ในประเภทนี้ด้วย

4.2 วารสารที่จัดพิมพ์โดยองค์การทางอุตสาหกรรม ธุรกิจ การค้า หรือบริการสาธารณะ (public service) จัดพิมพ์ออกเป็นระยะเพื่อเผยแพร่ข้อเลี้ยงและโฆษณาสินค้า แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ วารสารภายนอก และ วารสารภายใน

วารสารภายนอก (External) พิมพ์ออกเพื่อแจกจ่ายแก่ลูกค้าหรือผู้อุปถัมภ์หน่วยงานนั้น ๆ มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับผลผลิตของหน่วยงาน

วารสารภายใน (Internal) บางครั้งออกมาในรูปของหนังสือพิมพ์เล่มเล็ก ๆ ใช้อ่านกันระหว่างลูกจ้างของหน่วยงาน มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวบุคคล ประกาศเกี่ยวกับสวัสดิการ และแถลงนโยบายของหน่วยงาน

หน่วยงานบางหน่วยออกวารสารหลายฉบับในลักษณะต่าง ๆ เช่น วารสารภายใน วารสารภายนอก และบางครั้งก็ออกวารสารที่มุ่งสนองความสนใจของบุคคลในค่านเทคนิคเกี่ยวกับงานของหน่วยงานนั้น ๆ ด้วย

4.3 วารสารเพื่อการค้า จัดทำโดยสำนักพิมพ์ของเอกชน มีตั้งแต่วารสารที่เป็นงานเทคนิคชั้นสูงลงไปจนถึงหนังสือการ์ตูน²⁸

เอซิล วอฟฟอร์ด (Azile Wofford) ได้แบ่งประเภทของวารสารไว้ในหนังสือ Book Selection for School Libraries ของเขาดังนี้

1. วารสารสำหรับเด็ก (Children Magazines) ประกอบด้วยนิทาน บทกลอน ปัญหา บทความแนะนำสิ่งควรกระทำ ภาพตัดและภาพระบายสี บทความเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ หรือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และธรรมชาติ และบทความจากผู้อ่าน เช่น จดหมายถึงบรรณาธิการ นิทานและบทกลอนที่ผู้อ่านส่งมา

2. วารสารสำหรับชั้นเรียน (Magazines for Classroom Use) ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับนักวิทยาศาสตร์โครงการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ รวมทั้งจดหมายจากผู้อ่าน และเกมต่าง ๆ

002655

3. วารสารการเรือน (Homemaking Magazines) ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับอาหารและการจัดงานเลี้ยง โบราณและเรือนร่าง คำทำนายโชคชะตา

4. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Magazines of Sciences and Technology) ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับข่าวการผลิตและการค้นพบใหม่ ๆ วิวัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าในการสื่อสารและขนส่ง และการเดินทางในอวกาศ

5. วารสารย่อยเรื่อง (Digest Magazines) ประกอบด้วยบทความสั้น ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งนำมาจากบทความที่ลงในวารสารอื่น ๆ มาย่อยให้สั้น และอ่านเข้าใจง่ายขึ้น

6. วารสารทางอาชีพ (Professional Magazines) เป็นวารสารทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมงานอาชีพต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา บรรณารักษศาสตร์ ฯลฯ เป็นต้น²⁹

ประเภทของวารสารไทย

วารสารภาษาไทยไม่มีการแบ่งประเภทไว้เป็นที่แน่นอน แต่อาจพิจารณาแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. วารสารธุรกิจ พิมพ์บทความธุรกิจเฉพาะเรื่องเป็นส่วนใหญ่ เช่น ธุรกิจการค้า วารสารการพาณิชย์

2. วารสารบริษัทการค้า หรือนิตยสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ของบริษัทอุตสาหกรรม เสนอเรื่องราว กิจกรรม และสินค้าของบริษัทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่านทั่วไป เช่น ประทีป ของบริษัทน้ำมันเอสโซ่ และ อนุสารไม้สักบางนา เป็นต้น

3. วารสารวิชาการ เสนอบทความทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น วารสารคณิตศาสตร์ ประกอบด้วยเรื่องราวและเทคนิคด้านคณิตศาสตร์โดยเฉพาะ, ภาษา สังสรรค์ เสนอบทความเกี่ยวกับภาษาศาสตร์โดยเฉพาะ

²⁹ Azile Wofford, Book Selection for School Libraries (New York: H. W. Wilson Company, 1962), pp. 199 - 205.

ระยะเวลาออกของวารสาร

วารสารทุกประเภท มักมีกำหนดเวลาออกอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. รายวัน (Daily) อาจเป็นวันละครั้ง หรือหลายครั้ง บางฉบับอาจยกเว้นไม่ออกในวันเสาร์ อาทิตย์ หรือจันทร์
2. รายครึ่งสัปดาห์ (Semi-weekly) ออกสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ตามวันที่กำหนด
3. รายสัปดาห์ (Weekly) ออกสัปดาห์ละครั้ง ตามวันที่กำหนด
4. ราย 2 สัปดาห์ (Fortnightly, Bi-weekly) ออกทุก ๆ 2 สัปดาห์
5. รายบักซ์ (Semi-monthly) ออกเดือนละ 2 ครั้ง ส่วนมากมักออกตามวันที่กำหนด เช่น วันที่ 1 และ 15 เป็นต้น
6. รายเดือน (Monthly) ออกเดือนละครั้ง
7. ราย 2 เดือน (Bi-monthly) ออกทุก 2 เดือน
8. ราย 3 เดือน (Quarterly) ออกทุก 3 เดือน ปีหนึ่งจะมี 4 เล่ม อาจกำหนดออกตามเดือนหรือตามฤดู เช่น Spring, Autumn, Winter, Summer
9. รายครึ่งปี (Semiannual) ออกปีละ 2 ครั้ง
10. รายปี (Annual) ออกปีละครั้ง
11. ราย 2 - 3 ปี (Biennial, Triennial) ออก 2 หรือ 3 ปีต่อครั้ง
12. รายไม่แน่นอน อาจออกเมื่อไรก็ได้³⁰

วารสารบางชื่อ มีกำหนดออกหลายอย่าง เช่น วารสาร Library Journal ซึ่งตีพิมพ์เป็นราย 2 เดือน คือ 2 เดือนออกครั้ง แต่มียกเว้นในระหว่างฤดูร้อนออกเดือนละครั้ง และวารสารอื่น ๆ ที่มีฉบับเพิ่มเติม (Supplement) ออกตามกำหนด หรืออาจไม่มีกำหนดออกแน่นอนก็ได้

ประโยชน์ของวารสาร

วารสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดมาก เพราะบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร เป็นเรื่องที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ของโลก บ้างก็ให้ความเพลิดเพลิน และบ้างก็ให้ความรู้ทางวิชาการสาขาต่าง ๆ ซึ่งผู้ใช้จะเสียเวลาไม่มากในการอ่านวารสาร นอกจากนี้วารสารสามารถดึงดูดผู้อ่านด้วยแบบปก รูปภาพ รูปเล่ม และเนื้อหาที่น่าสนใจ

เค. กัมบลิว. นีล (K. W. Neal) กล่าวถึงประโยชน์ของวารสารไว้ในหนังสือ British University Libraries ดังนี้

1. วารสารมีข่าวสารที่ทันสมัยมากกว่าหนังสือ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า หนังสือใช้เวลาผลิตนานกว่าวารสาร ถึงแม้วารสารวิชาการบางเล่มอาจกินเวลาถึง 2 ปีหรือมากกว่านั้น ในการพิมพ์บทความเฉพาะวิชา

2. บทความในวารสารมักสั้นและอ่านเข้าใจง่าย

3. วารสารให้ข่าวสารที่ไม่เคยได้ปรากฏในหนังสือมาก่อน

4. วารสารหลายชื่อมีบทวิจารณ์หนังสือที่เชื่อถือได้³¹

โดยทั่วไป ห้องสมุดควรวารสารเพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้ห้องสมุดมีเอกสารที่ทันสมัย และมีเรื่องราวที่ไม่สามารถจะหาได้จากหนังสือ

2. เพื่อเสริมแหล่งวัสดุของห้องสมุด

3. เพื่อให้ความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้อ่าน

4. เพื่อเป็นคู่มือช่วยในการเลือกหนังสือ เพราะวารสารบางเล่มมีบทความวิจารณ์หนังสือใหม่ทุกสาขาวิชา³²

³¹K. W. Neal. British University Libraries (Altrichchen: St Ann's Press, 1971), p. 70.

³²Hawes & Sinclair, loc.cit.

สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย วารสารวิชาการมีประโยชน์แก่นักศึกษาในการทำ รายงานประจำภาค วิทยานิพนธ์ และตอบข้อสงสัยต่าง ๆ มีคุณค่าต่ออาจารย์ในการสอน และการวิจัย วารสารทางวิชาการเฉพาะสาขาวิชาจะอำนวยความสะดวกในการเสนอ ความก้าวหน้าใหม่ ๆ ทางวิชาการได้ดีที่สุด วารสารต่างประเทศ และวารสารย้อนหลัง ก็ให้ประโยชน์ในการศึกษาหลายด้าน รวมทั้งด้านภาษาศาสตร์และความเรียง วารสารบาง ฉบับยังมีภาพประกอบที่มีคุณค่า ซึ่งห้องสมุดสามารถคัดเลือกไว้ให้ศึกษาอ้างอิงได้ นอกจากนี้ วารสารจะให้ประโยชน์ทางด้านวิชาการดังที่กล่าวมาแล้ว ยังใช้อ่านเพื่อศึกษาค้นคว้าและ เพื่อความเพลิดเพลินอีกด้วย³³

ดังนั้น วารสารจึงนับว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีประโยชน์ มีคุณค่าอย่างยิ่ง วารสารเป็น สิ่งที่ทำให้ผู้คนรู้สึกวาทองสมุดมีอะไรใหม่อยู่เสมอ เป็นสิ่งชวนเชิญให้เข้าห้องสมุดมากขึ้น เพื่อหาความรู้ใหม่ด้านต่าง ๆ ทำให้สามารถก้าวทันกับความเคลื่อนไหวของโลก และเพื่อ การพักผ่อนหย่อนใจผ่อนคลายความตึงเครียดจากภาระกิจประจำวันด้วยการอ่านวารสาร ประเภทให้ความเพลิดเพลิน วารสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่ห้องสมุดจะขาดเสียมิได้

ประวัติความเป็นมาของวารสารในต่างประเทศ

วารสารที่เก่าแก่ที่สุด มีผู้กล่าวกันว่า เกิดขึ้นเมื่อ 4,700 ปีมาแล้ว เป็นวารสาร รายป้อออกเป็นตระกูลของพระศัพทษัตริย์ราชวงศ์ที่ 5 แห่งอียิปต์ ผู้ซึ่งครองราชสมบัติระหว่าง 2750 - 2625 ปีก่อนคริสตศักราช³⁴ หลังจากนั้นในราว 60 ปีก่อนคริสตศักราช มีวารสารชื่อ Acta diurna หรือ Acta populi หรือ Acta publica ออกมา มีเนื้อหา ครอบคลุมเรื่องการเมือง ชาวเกี่ยวกับจักรพรรดิและพระราชวงศ์ และเหตุการณ์ประจำวัน³⁵

³³D. L. Smith and E. G. Baxter, College Library Administration (London: Oxford University Press, 1965), pp. 100 - 102.

³⁴James H. Breasted, A History of Egypt (2d ed.; London: Hodder & Stoughton, 1924), p. 109.

³⁵Osborn, op.cit., p. 22.

สิ่งพิมพ์ฉบับแรกของจีน คือ Ti - pao ออกในราว 206 ปี ก่อนคริสตกาล ตีพิมพ์ต่อกันมาจนถึงปี ค.ศ. 220 แต่เป็นเพียงการเขียนลงกระดาษเท่านั้น ยังไม่มีการพิมพ์³⁶ ในปี ค.ศ. 618 จึงมีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ชื่อ King Choo ขึ้น ซึ่งมีลักษณะคล้ายเป็นสิ่งพิมพ์ของทางราชการ ได้มีการตีพิมพ์ออกตลอดระยะเวลา 1,000 ปี โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในแบบของการพิมพ์ และกระดาษพิมพ์³⁷

สำหรับวารสารในยุโรปและอเมริกา มีผู้แบ่งยุคของวารสารไว้กว้าง ๆ เป็น 4 ยุค ค่ายกันคือ

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ถึง ค.ศ. 1700 เป็นระยะเริ่มแรกของวารสารยุโรป มีวารสารเกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งสิ่งพิมพ์รายปี ขาวสาร และต้นฉบับตัวเขียน

ต้นกำเนิดของวารสารเป็นใบประกาศเกี่ยวกับหนังสือของสำนักพิมพ์แรกไปกับหนังสือที่ออกใหม่ ในปี 1646 ใบประกาศนั้นก็ปรากฏอยู่เสมอเป็นครั้งคราว ต่อมาประมาณปี 1650 ได้เริ่มมีการนำเรื่องอื่น ๆ มารวมเข้าด้วย คือนอกจากจะมีประกาศเกี่ยวกับหนังสือแล้ว ยังมีเรื่องย่อหรือวารสารสาระสังเขป ฉบับแรกที่ออกคือ Journal des Scavans (ต่อมาเปลี่ยนเป็น Journal des Savants)³⁸ พิมพ์ครั้งแรกในปารีส เมื่อวันที่ 5 มกราคม 1665 โดย เดนิส เดอ แซลโล (Denys de Sallo) และได้ออกตีพิมพ์ต่อไปเป็นตอน ๆ ตลอดมา เว้นระยะในปี 1797 - 1816 ซึ่งถูกปิด มีวัตถุประสงค์เบื้องต้นเพื่อให้เรื่องราวโดยย่อของหนังสือฉบับสำคัญ ๆ ที่ตีพิมพ์ในยุโรป รวมทั้งชีวประวัติและบรรณานุกรมของนักเขียนที่เด่น รายงานที่สำคัญทางด้านปรัชญา วรรณคดี และวิทยาศาสตร์³⁹

³⁶ Loc.cit.

³⁷ Loc.cit.

³⁸ Joseph A. Brandt "Magazine Publishing," Grolier University Encyclopedia, XII(1970) 154.

³⁹ Loc.cit.

หลังจากนั้นไม่นาน Royal Society แห่งลอนดอน ได้ออก Philosophical Transactions (Acta philosophica) เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1665 เป็นวารสารสาระสังเขปฉบับแรกในอังกฤษจัดทำขึ้นเพื่อบันทึกเรื่องราว การศึกษา และการงานของบุคคลสำคัญในส่วนต่าง ๆ ของโลก⁴⁰

ในปลายศตวรรษที่ 17 ได้เกิดมีความต้องการที่จะผลิตวารสารที่มีเรื่องต่าง ๆ เพื่ออ่านเพลินในเวลาว่างขึ้นเป็นครั้งแรก และวารสารเหล่านี้ในปัจจุบันมักเรียกกันว่า นิตยสาร (Magazine) โดยเริ่มต้นในปี 1690 มีนิตยสารชื่อ Athenian Mercury และหลังจากนั้น มี Ladies Mercury ซึ่งเป็นแบบฉบับของวารสารที่เกิดขึ้นในสมัยต่อมา⁴¹

ปี 1700 - 1825 มีหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้น มีวารสารรายสัปดาห์ และวารสารเฉพาะวิชาในด้านฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรม เกษตร และการแพทย์ รวมทั้งรายงานด้านกฎหมาย การประชุมของรัฐสภา และรัฐธรรมนูญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเริ่มมีบรรณานุกรมแห่งชาติในฝรั่งเศส และเยอรมัน⁴²

ในศตวรรษที่ 18 มีวารสารต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย บรรดาผู้นำของวรรณกรรมในยุคนี้ได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ในการกล่าวถึงการเมืองในสังคม และวิจารณ์วรรณกรรม ครายเคน (Dryden) ซึ่งเป็นหนึ่งของผู้นำในวงวรรณกรรมได้ออกวารสารประเภทดังกล่าวขึ้นเป็นคนแรก เช่น Gentleman's Journal ซึ่งมีความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น คือมีบริการคำถาม คำตอบ ลงในวารสารด้วย และได้เป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นลักษณะสำคัญของนิตยสารที่ทันสมัยในกาลต่อมา⁴³

กลางศตวรรษที่ 18 ในปี 1731 แซมมวล จอห์นสัน (Samuel Johnson) ได้ออกวารสาร Gentleman's Magazine คราวละถึง 10,000 ฉบับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง

⁴⁰ Loc.cit.

⁴¹ Davinson, op.cit., p. 17.

⁴² Ibid., p. 27.

⁴³ Davinson, op.cit., p. 18.

ความมั่นคงของวารสาร ลักษณะพิเศษคือมีเนื้อหาหลายเรื่องหลายรส นับเป็นมาตรฐานใหม่
ของวงการวารสาร ทำให้มีผู้พยายามแข่งขันที่จะเข้าถึงผู้อ่าน โดยทวารสารของตนให้มี
ลักษณะหรือเนื้อหาแปลกออกไป เช่น วารสาร Scots Magazine และ North Briton
มีบทวิจารณ์ของ จอห์น วิลค์ (John Wilke) ที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านมาก ในปี 1786 มี
วารสาร Botanical Magazine ของเคอร์ทิส (Curtis) ซึ่งมีลักษณะพิเศษโดยการ
ให้สีสวยงาม ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นลักษณะสำคัญของการพิมพ์วารสาร⁴⁴

วารสารอเมริกัน มีขึ้นครั้งแรกในปี 1741 มี 2 ฉบับ ได้แก่ American
Magazine ของ แอนดรูว์ แบริดฟอร์ด (Andrew Bradford) ออกเป็นราย 3 เดือน
และ General Magazine ของ เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin) ซึ่ง
ออกต่อจากของแบริดฟอร์ด ได้ 3 วัน และออกเป็นราย 6 เดือน⁴⁵

ในราวปี 1814 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านเทคนิคอันก้าวหน้าไปไกล
มีการพิมพ์โดยใช้กระดาษเคลือบด้วยพลังงานไอน้ำ ทำให้การพิมพ์รวดเร็วขึ้น และราคาถูกลง
ซึ่งความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้มีค่านำไปใช้ในการพิมพ์วารสารด้วย⁴⁶

ปี 1835 - 1890 เป็นระยะในการขยายตัวในด้านจำนวนวารสารที่พิมพ์ออก
พร้อม ๆ กับด้านกรรมวิธีอันจำเพาะ มีความเคลื่อนไหวทางเทคนิคในการพิมพ์ให้พิมพ์
ได้รวดเร็วขึ้น มีการพัฒนาประชากรเกี่ยวกับความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี มีวารสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคนิคเกิดขึ้นมากมาย เรียกได้ว่าเป็นยุค
ของวารสารเพื่อการวิจัยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ วารสารด้านการแพทย์ก็มีเพิ่มขึ้นด้วย⁴⁷
ในปี 1833 แฟรงค์ ลูเธอร์ มอทท์ (Frank Luther Mott) กล่าวว่า มีวารสารมาก
มายในด้านการศึกษา กฎหมาย และการศึกษา รวมทั้งวารสารด้านการธนาคาร วารสาร

⁴⁴ Loc.cit.

⁴⁵ Osborn, loc.cit.

⁴⁶ Davinson, op.cit., p. 19.

⁴⁷ Osborn, loc.cit.

ทางเทคนิค และอุตสาหกรรมด้านต่าง ๆ และวารสารสำหรับเด็ก นอกจากนั้นยังมีวารสารสำหรับเด็ก เช่น Godey's Lady's Book (1830) มีการให้วารสารสวยงาม และยังมีสิ่งพิมพ์จำพวกรายงานประจำปี ทำเนียบนาม และสิ่งพิมพ์รัฐบาล⁴⁸

ตอนต้นศตวรรษที่ 19 ได้มีบทความวิจารณ์ที่พิมพ์ลงในวารสาร เช่น Blackwood's Magazine และ Quarterly Magazine และได้มีการเริ่มออกวารสารที่เบาสมองขึ้น และน่าอ่านกว่าเดิม เช่น วารสาร Chamber's Journal⁴⁹

ในกลางศตวรรษที่ 19 มีการพิมพ์นิตยสารสำหรับเด็ก โดยใช้วิธีการผลิตแบบประหยัด และได้รับการปรับปรุงมาเรื่อย ๆ ให้มีเนื้อหาสาระมากขึ้น นอกจากนั้นยังได้มีวารสารในด้านเกษตรกรรม วิศวกรรม และศิลปกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวของสถาบันเครื่องจักรกล⁵⁰

ตั้งแต่ปี 1890 จนถึงศตวรรษที่ 20 ในระยะนี้การสื่อสารคมนาคมได้พัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวาง อันมีผลสะท้อนส่งเสริมให้การพิมพ์เจริญขึ้นด้วย มีการตีพิมพ์วารสารลงในกระดาษที่มีคุณภาพดีราคาถูกลง และมีอุปกรณ์การพิมพ์ที่รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งวิธีการลงภาพด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ มีวารสารด้านกีฬาและวารสารอื่น ๆ ที่อยู่ในความสนใจของผู้ชาย รวมทั้งสิ่งพิมพ์สำหรับเด็ก บุคคลนี้มีการพิมพ์วารสารเล่มเล็ก ๆ และให้สีสันสวยงามขึ้น มีบริการด้านสาระสังเขป และครุชนิเวศน์วารสาร มีวารสารเพื่อการค้นคว้า วารสารวิทยาศาสตร์ คาราศาสตร์ และวารสารเกี่ยวกับงานอดิเรกต่าง ๆ⁵¹

⁴⁸ Frank Luther Mott, American Journalism, a History, 1690 - 1960 (3d ed.; New York: Macmillan, 1962), p. 322.

⁴⁹ Davinson, op.cit., p. 18.

⁵⁰ Ibid., p. 19.

⁵¹ Theodor Peterson, Magazine in the Twentieth Century (2d ed.; Urbana: University of Illinois Press, 1964), 362 - 3.

ในศตวรรษที่ 20 ได้มีการผลิตวารสารเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่ออ่านเป็นงานอดิเรกเพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษ ในขณะที่เดียวกันสมาคมทางวิชาการและทางวิชาชีพก็ได้จัดทำวารสารออกสู่ผู้อ่านเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน⁵²

การพิมพ์วารสารในยุคปัจจุบัน มีการแข่งขันกันมากขึ้น ต่างก็พยายามหาทางที่จะทำให้สิ่งพิมพ์ของตนได้รับความนิยมจากผู้อ่านยิ่งขึ้น ได้มีการสำรวจความต้องการของผู้อ่านเกี่ยวกับลักษณะ เนื้อหา และรูปเล่มของวารสาร เพื่อสนองความต้องการให้ถูกต้องและเพิ่มจำนวนจำหน่ายมากขึ้น⁵³

ประวัติความเป็นมาของวารสารในประเทศไทย

สำหรับวารสารในประเทศไทยมีรากฐานมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ยุครัตนโกสินทร์ โดยมีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายักษ์ขึ้นเป็นฉบับแรก ชื่อ บางกอกกรีกอเคอร์⁵⁴ เมื่อปี พ.ศ. 2407 บรรณาธิการ คือ นายแพทย์ แคน บีช บรัคเลย์ (Dr. Dan Beach Bradley) หลังสิ่งพิมพ์เล่มนี้ใช้กระดาษพิมพ์ขนาด 8 หน้ายก เท่ากับขนาดหนังสือรายสัปดาห์ในปัจจุบัน บรรจุข้อคิดเห็น ความรู้ ข่าวสินค้าจากตลาด โฆษณาขายสินค้าจากห้างร้าน และประวัติพื้นเพดั้งเดิมของเมืองไทย

หลังจากนั้น มีวารสารรายสัปดาห์ภาษาอังกฤษ Siam Times ของชาวอเมริกัน ชื่อ เฟอร์กูสัน (Ferguson) เริ่มออกจำหน่ายปลายสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2407)⁵⁵

⁵² Davinson, op.cit., p. 19.

⁵³ Loc.cit.

⁵⁴ เสลา เระชะรุจิ, 1 ศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย (พระนคร : รวมสาส์น, 2510), หน้า 11.

⁵⁵ ชจร สุขพานิช, ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย (โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ, 2508), หน้า 27.

ในสมัยรัชกาลที่ 5 กำเนิดวารสารฉบับแรกของคนไทย คือ ครูไฉน (พ.ศ. 2417 - 2418)⁵⁶ ออกเป็นรายสัปดาห์ กำเนิการโดยพระองค์เจ้าเกษมสันต์ โสภากย์ ครูไฉน มีข้อความเกี่ยวข้องกับราชการ และอื่น ๆ คือข่าวต่างประเทศ สุภาษิตสอนใจ วิทยาการความรู้ต่าง ๆ บทร้อยกรอง นิยายและนิทานที่เป็นคติ แจ้ง ความ โฆษณาสินค้า และบันทึกเหตุการณ์ที่เป็นข่าวทั่วไป ทั้งข่าวในกรุงและนอกกรุง⁵⁷

ต่อมาในปี พ.ศ. 2418 มีหนังสือพิมพ์ภาษาไทย คต (Court) ออกโดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เคิมออกเป็นรายวัน ต่อมาเปลี่ยนเป็นออกรายบ้ก คต เปลี่ยนชื่อเป็น ข่าวราชการ ในปี 2419 มีเนื้อหาแถลงข่าวจากราชสำนัก⁵⁸

วารสาร ราชกิจจานุเบกษา เป็นวารสารทางราชการฉบับแรกของไทย ซึ่งอันที่จริงเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2401) ออก 15 วันต่อครั้ง⁵⁹ ออกได้ปีเดียวก็เลิกไป และมาออกใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2417) โดยกรมหมื่นอักษรสาส์นโสภณ ออกเดือนละ 4 ครั้ง มีเนื้อหาบอกข่าวราชการ ทั้งข่าวในราชสำนักและประกาศพระราชบัญญัติต่าง ๆ⁶⁰ และยังคงออกมาจนถึงปัจจุบันนี้

สยามประเภท เป็นวารสารรายเดือน ออกใน พ.ศ. 2440 โดยนาย ก.ศ.ร. กุหลาบ มีเนื้อหา "เสนอเรื่องแปลก ตลก และกึ่งคนองไปตามอารมณ์ของผู้เขียน"⁶¹ จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วารสารที่ให้ความบันเทิงของไทย เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

⁵⁹ เสลา เวชะรุจิ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

⁶⁰ ขจร สุขพานิช, เรื่องเดิม, หน้า 2.

⁶¹ เสลา เวชะรุจิ, เรื่องเดิม, หน้า 115.

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การพิมพ์เจริญขึ้นสูงสุด มีโรงพิมพ์เพิ่มขึ้นหลายแห่ง ประชาชนสนใจข่าวสารการเมืองมากขึ้น มีหนังสือพิมพ์รายต่าง ๆ ออกมาแพร่หลายทั้งภาษาไทย จีน อังกฤษ ลักษณะพิเศษของสิ่งพิมพ์ในสมัยนี้ คือลงบทความ คิดเห็นทางการเมืองอย่างเผด็จร่อน เช่น หนังสือพิมพ์ บางกอกการเมือง (พ.ศ. 2466-2474)⁶² โดยมีพระสันตดอักษรสาร เป็นบรรณาธิการ

ในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เป็นต้นมา ชาวไทยและชาวต่างประเทศในประเทศไทยได้ทำการออกหนังสือพิมพ์แข่งขันกัน มีหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ และรายต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกหลายชนิด เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปทางด้านการเมือง⁶³ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง กิจการหนังสือพิมพ์ต้องหยุดชงักลงและเลิกล้มไปเป็นอันมาก แต่หลังจากสงครามสงบแล้ว จึงมีการเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาอีก และเจริญขึ้นเป็นลำดับ

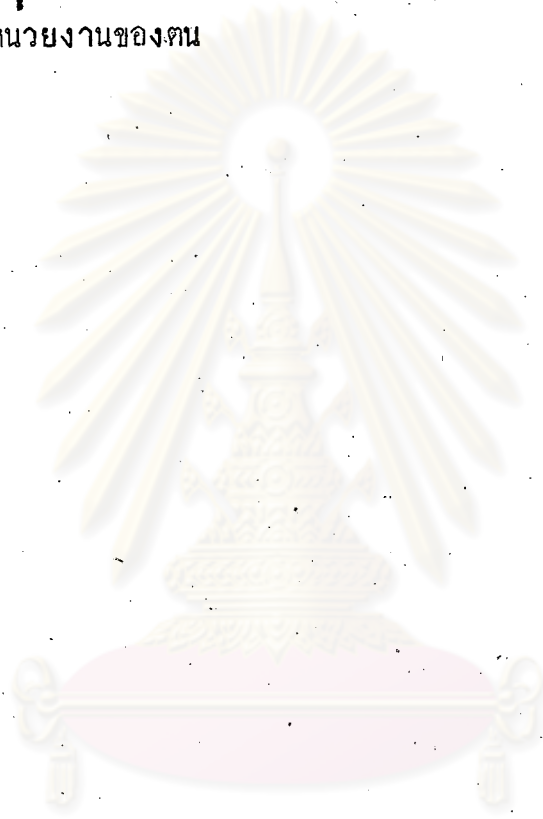
ปัจจุบันวารสารภาษาไทยมีประมาณ 1000 ชื่อ ที่เป็นวารสารทางวิชาการมีเกือบทุกสาขาวิชา เช่น วารสารทางวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ และศาสนา ฯลฯ เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2478 - 2514 วารสารที่หอสมุดแห่งชาติได้รับทั้งวารสารที่ตีพิมพ์ในพระนครและต่างจังหวัด มีจำนวนรวมกัน 890 ชื่อ (ไม่นับรวมหนังสือพิมพ์) เป็นวารสารของหน่วยงานและรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนใหญ่ มีถึง 337 ชื่อ นอกนั้นเป็นวารสารของเอกชน วารสารขององค์การอิสระและสมาคมต่าง ๆ และวารสารของสถาบันการศึกษา⁶⁴

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

⁶³ ชาย อุบลเดชประชารักษ์, การหนังสือพิมพ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, หน้า 19).

⁶⁴ หอสมุดแห่งชาติ, วารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2478 - 2514. บรรณานุกรม (พระนคร : กรมศิลปากร, หอสมุดแห่งชาติ, 2511).

หน่วยงานของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ จัดทำวารสารมากกว่าแหล่งอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะหน่วยงานของรัฐบาลเกือบทั้งหมดเห็นความสำคัญของการเผยแพร่ผลงานและกิจกรรม ให้ประชาชนได้ทราบในรูปของบทความขนาดสั้น และข้อเท็จจริงที่ทันสมัยตีพิมพ์ลงในวารสาร ซึ่งส่วนใหญ่มีกึ่งพิมพ์กึ่ง ระเบียบ นโยบาย ผลงาน กิจกรรม และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย